

یا زان: سا وه نین خرقان بخشی نین بندا میر
کندیندن بیرینجی درجه لی عدلیه وکیلی
علی کمالی

==== مہدی منتظر ====

سا وه تورکلری نین آدلیم ائلری، خلیج، بیگدلی، بیات، افشار، بغدادی
شا هسٹوه، تورکمن، مغان، قاجار و باشقالاری دیرلر. بونا گوره ده نچسه
قرنلر دیرکی، سا وه نین مختلف یئرلری خلجستان، بیگدلی و بیات آدلانیب دیر
خلج لر سا وه نین هامی یئرلرینده مخصوصا خرقان و مزلقان بخشلرینده
بیاتلار زرنده بخشینده و مزلقانین قوزئی - گون باتان حصه لرینده، بیگ -
دلی لر مزلقان بخشی نین گون چیخان قسمتینده، بغدادی شا هسٹوه نالی -
نین بودا غلاری دا سا وه نین حومه، مزلقان، زرنده و خرقان بخشلرینده تورکمن
وقا جالارین ایندییه تک قالانلاری مزلقان و خرقان بخشلرینده و افشارلار،
سا وه اطرافینده و قزوین و سا وه آراسیندا افشاریه آدلانان ما حالدا یا شایرلار،
ان قدیم زمانلاردا ن تورکلرین سا وه منطقه یا شاماق و حکومت اتمک
لرینه چوخلو دلیل و مدرک لرواردیر. بیگدلی لرکی، تورکلرین آدلیم ائلر -
بندن دیرلر مرکزی ایراندا سا وه نی بگه نیب و مزلقانین گون چیخان کند
لرینده اقامت ائدیبا و ورا دان عراق عجمین آیری منطقه و شهرلرینده
داغیلیبلار. نچه کی حاجی صفی قلی سلطان بیگدلی شاملو اوغلو حاجی
مصطفی سلطان بیگدلی شاملو داتبریز و خامنه و ارونق و مراغه و قم و سا وه
و سلطانیه و اصفهاندا چوخ - چوخ کندلره و باغلارا و یئرلره و بازارچه و
حمام و کاروانسرا لارا مالک ایملش، مزلقانین سوسنقین آدینا کندینی آتا -
لاری کیمی اوزونه و دوورونده یا شایان اهلینه مرکز قرار و قریب و اورا -
دان ایرانین مختلف ولایت و ایالتلرینده اولان املاکینی اداره ائده ر -
میش. مرحوم مصطفی سلطان بیگدلی شاملو سوسنقینده اوچ گوللو - چیچکلی
و میوه لی باغ دوتدوروب، بیرینی "باغ صفا" و بیرینی "باغ وفا" و بیرینی ده
"باغ سرا" آدلاندیریب و او باغلاردا، تالارلار - طنابی لار و کاغذلیق آدینا
ایوانلار و سرایلار ایچینده قهوه خانلر و شربت خانلر و آشپز خانلر و
خیاط خانلر و صندوق خانلر تیکدیریب و سبزه میدانلار و دریاچه لرومر -
مردن حوضلار سالدیریب و بوبا غلاری و سرایلاری و سا وه نین هریشان کباب
سوسنقین، و نندقین، کتیر آباد، مرق آدینا اولان و ارونق آذربایجاندا

خامنه، داریان، شندآباد، شانجان و کوزه‌گنان آدلانان و مراغه‌ده روشست
 کندی دئییلن و کرفس‌ده و سلطانیه‌ده و اصفهاندا که همیشه میدان شاه
 آدلانان میداندا کاروانسرا لار و عمارت لار و حمام لاری بیریشرده ۱۰۴۱ هـ. ق
 اقلینده وقف عام و خاص اقله بیدیرکی، بومهم و قفنا مه ایران سازمان اوقا-
 فی نین سا و هاداره سینده ساخانیر و هوا همیت لی سند بیزه گؤسته بیرکی، سا و ه
 واونون مزلقان ما عالی و مزلقان دابیگدلی لرین کندلری چوخ آباد و
 سئومه لی و باشا ماغا مناسب و ایران تورکلری نین ان اسکی اوتراق بئیر-
 لریندن ای مییش، صونرا لاردا مغان، موصلدن و شامدان تورک اقللری سا و ه یه
 قدیم تورکلره قوناق گلیب و اورادا قالماقلاری گؤسته ریرکی سا و ه عالی
 مرکزی ایران تورکلری تین ان قدیم مرکز لریندن ای مییش، نجه کی، اورا
 گلن و آیری دیلرده دانیشان اقللرده تورکلرین غلبه سیله تورک له-
 شیب لر، اقله کی کوردلر، کوردخلج اولوبلار، فارس زرگر اقلی چیلخا تورک
 اولوبدور و ارمنی لر تورک فرهنگینه باغلانیب و تورکی نی عمومی و سازو
 سؤزدیلی. اختیار اقدیب و بودیلدن خوشلانیب و هوشلانیبلار. سا و ه نین بیگد-
 یلی لر اگلشن محالی اونلارین عدالت و ائل سئوه رلیک و انسانیت لرینه
 خاطر چوخ آباد و آدلیم اولوب و او حدودلاردا چوخ صنعتکارلار و شاعرلر و
 یازیچیلار یا شایبلار، آیریجا اؤز اولکه لرینده اوز گورمه یین مظلوم کیمسه
 لر بیگدلی لر کندلرینه گؤچوب و او کندلرده ساکن اولوبلار، بو کیمی
 انسانلاردان مرحوم مهدی منتظری نین آتا- بابا لاری و طایفالاری دا تفرش
 کندلریندن ظالم لر الیندن قاچیب، مزلقانین سوسنقین و رازین و پلنگ
 آباد و غرق آباد آدلی و آیری کندلرینه سیغینیبلر.

سوسنقین، مرکزیتینه و اؤز اتکینده عالم لر و شاعر لر تورمه که
 چوخ دوغاری (استعداد) و اری مییش نجه کی اونون اتکینده شیخ محمد مهدی
 منتظری کیمی بئو ک عالم و شاعر لر بویا چا تیلار.

مرحوم شیخ محمد مهدی منتظری مرحوم میرزا محمدین اوغلو دور، اؤزو-
 ندن ایکی اوغلان، بیری آقای ابوالفضل منتظری و بیری ده آقای علی اکبر
 منتظری و دؤرد قیز باقی قویوبدور.

مرحوم منتظری شعر لرینده "منتظر" تخلصینی اختیار و گاه دا "شیخ" و
 "مهدی" تخلصینی ایشله دیب دیر.

مرحوم "مهدی منتظر" اؤز تحصیلاتینی محله و قم دا باشا آپاریب و

تحصیل علمدن سونرا اوز دوغما کندی و آنا یوردو سوسنقینه گلیب و
مزلقاندا وخصوصا بیگدلی لر کندلرینده خلقین شرعی ایشلری و تعلیم و
تربیت له مشغول اولوبدور.

مرحوم شیخ مهدی تخمینا ۸۵ ایل یا شاییب و سوسنقینه اولوب و قم
شهرینده دفن اولوبدور

مهدی منتظر یئرینده و آرزو دانیشان - چوخ یا زان اولوب و اینجه و
چکینک و قارا شیللی ایدی او، حق سیزلیق قارشیسیندا باریشمایان مبا -
رزلردن ایتمیش، اونون گنیمیمی ساده بیرکندلی کیمی و ایچه ریساشیب -
گیندن بزه کلی ایتمیش و روحانیت حالتینده خلقه خدمت ائتمگه یاناشی
بیرکندلی اکینچی کیمی ده اکیب - بیچینب و رعیتچیلیک ائده رمیش، او،
۱۳۳۷ شمسی نین آخرلاریندا دونیادان کوچوبدور. شیخ منتظری قم علمیه
حوزه سینده عرب دیلینی و عرب دیلینده اولان مذهبی کتابلاری و متن لری
او خویوب و روحانیت لباسینی گنیمیشدی و بوسابقه یه گوره ده او مرحومون
شعرلری چوخو عرب دیلینه و او دیلین صرف و نحوینه راجع اولان و مذهبی
مضمونلارا باغلیدیر.

مرحوم مهدی منتظرین عمری کیمی ده سوزو ده چوخوموش و بوگونه
تک آلتی مین بیت دن یوغاری اونون شعرلریندن بیزیم الیمیزه چاتیب
کی، هامیسی اوز ال یا زمالاری دیر.

شیخ منتظر اوز گوگو و اولدوقو محل باره سینده بئله دئیبدیر:
طینتم ظاهر زخاک بی غش است نسبتم گویند ز اهل تفرش است
درده سوسنقین دارم مقام نام مهدی، منتظر شهرت بنام
مرحوم شیخ محمد مهدی، بیکنگی عربی او خویان طلبه لره کومک ایچون
صرف و نحو عربینی فارسی دیلینده شعرله یازیبدیر.

مهدی منتظر رباعی فورموندا و مختلف مضمونلاردا چوخ شعرلر اوز -
وندن یادگار قویوبدور :

این طبع خدا داده ام از راه مجاز برسوی حقیقتم نموده دمساز
از درگه حق امید دارم ز کرم با ملهم غیبی کندم هم آواز

سونه به در خواجه تو ای بنده نواز تا خواجه نواز گردد آن بنده نواز
گر بنده نوازی بنوازد بنده ای بنده نواز بنده بنده نواز

از خنجر دهر از جگر آه مکش سربازی اگر تو منت ارشاه مکش
گر خوف و رجایت بود ای بنده خاه هرگز به جهان حسرت آن جاه مکش

"منتظر" تورکی و فارسی شعرلرین چوخ فورمالاریندا یا خشی - یا خشی
 سوزلر دئییدیر. ملاحظه بویورون کی، حضرت علی بن ابیطالب باره سینده
 نه گوزهل تورکجه منقبت دئییدیر :

ای بحرما خلقدن آلان تربیت علی
 حقین صفات مثبتی ذاتیندا مجتمع
 قادردی هرقدرا و، اوقدرت سنیله پیر
 عالمدی قلب ماهیته قلب انورین
 هم محی العظامن وهم حی لایموت
 معلومدور عقول نفوسه سنن مراد
 سن مدرکن ضما یرا سراسره بالتمام
 یوخدور سنین قدیملیقیندا قیاس و هم
 بیشک و شبهها اول خلق و ازل سنن
 هم صا دقن تکلم و الفاظ و نطقده
 دئسم علی خدا دیرا ولور کفریمه سبب
 هرذیحیا ته کون دههرا اختلاف شکل
 لطفونله آدمین بدنینه و ثریلیدی روح
 طوفانندن نجات تا پانما زدی نوحا گر
 باء بنای بسمله حقه سن بنا
 گلشن اولوبدونارخلیل الله اکر
 عیسا ائدیبدی روحی اگرا وچا زبدن
 بیضا یدینده گوردو الینده عصای دست
 ذبح اتمیهی ذبیحی گوروب خنجر تیغ^{ایله}
 مهدا یچره اژدها نی دئسم بولدوقهریلن
 عنترنه دیرنه عمروونه مرحب نه ذولکلا
 ای خانه خدا ده خدا سیندیرن خدا
 یا فاتح المشاکل یا فارخ الهمم
 مهدی منتظر امام حسینه دریندن عاشیقمیش و انون و انوزونون اهل
 بیتینین و کومکچی لرینین باره سینده نه نیسگیللی سوزلر و مدیحه لردئییب
 دیر. بورا دا شیخین بیر بو یوک"ها را" ردیفینده امام حسینه مربوط اولان شعر-
 یندن نئچه بیت اوخویا ق :

یا حسین سن هارا بیلمم غم و آزار هارا
 کربلا دشتی هارا بیراقله کفار هارا
 عرصه تنگ اولدو سنه، عازم میدان اولدون
 سن هارا، نیزه هارا، تیغ شربار هارا
 جانمازا وسته گرهک سن اوتوران ذکرا و خویان
 ناله نای هارا، کوس ایله نقاره هارا
 سن گرهک صحبت ائدهن عالم وا استاد ایلن
 اهل فسق ایله دانیشماق هارا، زنار هارا
 اولوم اول حالیوه قربان کی دئدین استقونی
 شربه الماء هارا، خنجر خونخوار هارا
 باشیوی کسدی سوسوز نیزه یه منصوب ائتدی
 باش هارا، آیه قران هارا، تذکار هارا
 قتلگهده دوشه نیب نعشیوون اوسته زینب
 دئدی بیر جسم هارا، گول بدنه خار هارا
 باشیوی کوفهده مهمان اقله دی خولی دون
 گول هارا، مطبخ هارا، چشم گهر بار هارا
 و فردیلر مؤده یزیده کی، گلیر آل علی
 دئدی ساکت اوتورون، خوار هارا، بار هارا
 اهل بیته دیله کلمکدن اوتورا ایسته دی طشت
 کسلی باش هارا، طشت طلا کار هارا
 مهدی منتظری آیری شاعر لرین چوخ یئرده شعر لرین تضمین ائله-
 بیب، خصوصاً حافظه درین ارادتتی واریمیش و اونون شعر لریندن استفاده
 و تضمین ائدی بیدیر، نهجه کی، آشاغیدا گلیر :
 گفت اسماعیل را باش خلیل حکم گشته از خداوند جلیل
 من تورا بادست خود سازم قتیل "ای رخت چون خلدو لعلت سلسبیل
 سلسبیلت کرده جان و دل سبیل"
 گفت کن تعجیل بر آور نیاز اجر صبرت با اله چاره ساز
 نازم از این فیض گردی سرفراز "پای مالنگ است و منزل بس دراز
 دست ما کوتاه و خرما برنخیل"
 گفت ابراهیم جانا وین عجب زحمت ورنجت کشیدم روز و شب

سخت و دشوار است بر من این تعب ، "سبزه نو شان رخت بر گرد لب
 همچو حورانند دور سلسبیل"
 ره مده برخانه فیل عاشقی یا بکن بردیده میل عاشقی
 یا ابا هستم قتیل عاشقی "یا بکش بر چهره نیل عاشقی
 یا فرو بر جامه تقوی به نیل"
 "منتظر" این چند بیت لعل وار کرده تضمین تا بماند یادگار
 هم قبول افتد به کوی و بزم یار "خافظ از سرینجه عشق نگار
 همچو مورا فتاده اندر پای مور"

شیخ مهدی اوزون عمرونون چوخونو مسجده و منبرده آلبا ذکری
 ایله ن گنجیریب ویا غشی اثر لرینی بوباره ده خلق اقدیبدیر ، بورا دابیر
 "آغلار" ردیفلی قصیده سیندن نجه مصراعلار نظرلردن کچسین :

آغلار

خداوند ا نه عالم دیر گینه ارض و سما آغلار
 فلک باشا قارا چکمیش ملک دوتموش عزا آغلار
 یا زیب سردفتر لوحه مداد سرخیله کاتیب
 آغلار قدر حیران قالیبه مبهوت و مات اولموش قضا
 یقتیبدیر باء بسم الله نقطه خال هندو تک
 کی باء وسین ومیمی تک الف لام ایله هنا آغلار
 سوروشدوم علتین آغلار گوزیله بیردمی ساکت
 قالیب ائدی ا شاره گورگونن طاء ایله ها آغلار
 دقدیم بو مطلبین رمزین صریحا و فرگیننن توضیح
 توکوب قانیاش دقدی یا سینا یله گورهل تی آغلار
 دقدیم ووردوشبیخون زلف رنگی چهره ما هه
 دقدی واللیل ایله والشمس ونجم والضحی آغلار
 دقدیم رنگ شفقن قان دا ما ربا عث نه دیر سو یله ؟
 دقدی مشرق دلی ، مغرب اولوب ما تمسرا آغلار
 دقدیم اهل عزا کیمدیر ، کیمه دوتموش نه دیر آدی ؟
 دقدی بیل مرتضی بابی ، آنا خیر النساء آغلار
 دقدیم قاتل اونا کیمدیر ، دقدی شمرلعین الله
 دو توب خنجر ، کسیب باشین ، بوغا ز ایله قفا آغلار

دندیم ییغ "منتظر" بوغمده پایان مطلبی ختم است

دندی باخ شیخه ماتم لردوتا رصح و مسا آفلار
تورکی دیلی خلق دیلی اولماق و خلقین اوره ک سوزلرینی گوزهل
بیان ائتدیگی ایچون بیرمخصوص صمیمیتی وارکی، آیری دیل لردده بو صفت
گورونمور و بونا گوره بوا و ره ک لر مفسری اولان دیل احساس و عاطفه شادلیق
وغم و غصه لری گوسته رمک ایچون چوخ اویغون و دوغارلی (تناسب لی) دیر.
اما بیزیم روحانی شاعریمیز فارسی دیلینده ده امام حسین علیه السلامه
راجع نیسگیلی سوز دئییدیر، او جمله دن ؛

آخرای خسرو خوبان سوی میدان رفتی * بیوفایی ز که دیدی که شتابان رفتی
زچهای قافله سالار فکندی مارا * بیکس ویا روز این دشت و بیابان رفتی
آخرا ز هجر خودای شاه مرا بنهادی * باغم ورنج و الم دست به گریبان رفتی
روز در دیده ما شام سیه گردیده * تا چونورا ز نظر مای مهتابان رفتی
چه هوا در سرت افتادشها کافکندی * زینب غمزده را بر کف عدوان رفتی
یاد از غمکده کوفه کن وزینب زار * نزد زهرا چو تودر روضه رضوان رفتی
یاد کن از کف پای من و خار ره شام * چون به گلزار جنان ای گل خندان رفتی
مهدی منتظرین شعر لرینی تو پلامیشیک و انشاء اله تهذلیکده ساوه
تورک شاعر لر دیوانلاری ردیفینده اونوندا دیوانی چاپا و عزیز تورک و
فارس اوخوجولارین اللرینه یکتیشه جک. مناسب بیلیریک کی، بو مقاله
منتظرین بیر تورکی "پیش واقعه" آدلی شعری نین نئچه بیتی ایلن صونا
چاتسین .

پیش واقعه

بیلیم نه شور دور گئنه آفاقی یان دیریب

آفاقدن دوشوب ییثره توپراقی یان دیریب

توپراق آلیشدی شعله سی ائتدی گویه عروج

گوی لر شراره ایلدی نه طاقی یان دیریب

مشتاق اولون بویا نماق حسینین عزا سیدیر

هر دوستدار و تابع و مشتاقی یان دیریب

لوح و قلم شراره چکیب عرش و فرش ایلن

کورسی نشین و دفتر و اوراقی یان دیریب

ساوه تورک لری نین پیووک شاعری

تلیم خان دان :

=====

پرلی - پرلی

- قصر و ستوندن، نظر سالیب با خاندا * گویا کی، شفقدن، شمس و ماه با خار
برقع سین آتاند، بولبول شیدا * غنچه لبلرینه، چکر آه، با خار
آتش عشقیندن، باغری بریانم * لاله تک داغلییام، جگری قانم
خشم ایدیبا خاندا، بید لرزانم * سانا سان مجرمه، پادشاه با خار
عطرینه مایلدیر، اول مشک اذفر * خالارین عطارید، مریخ و قمر
اوزونه و فرهنده زینت و زیور * گون ائده رحسنونا ایوالله با خار
با خاندا آی کیمی پرلی- پرلی دیر * گویا شبنم دوشوب، غنچه ترلی دیر
جمالی مشرقدن شعله ورلی دیر * گویا کوکبدن هر صباح با خار
عاشیق اولان عشقین بحرینه تومار * یار یاری نین بوسه لبیندن اومار
اوزگه لر با خاندا "تلیم" گوزیومار * یار اوزوبا خاندا، سربراه با خار

برقع = روبند، اذفر = خالص، پرلی = پارلاق .